

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Gdańsk, dnia 26.06.2023 r.

Poz. 3084

UCHWAŁA NR XXXV/293/2023 RADY GMINY W KONARZYNACH

z dnia 1 czerwca 2023 r.

w sprawie „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Konarzyny na lata 2023-2026”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.¹⁾) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840²⁾) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Konarzyny na lata 2023-2026”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

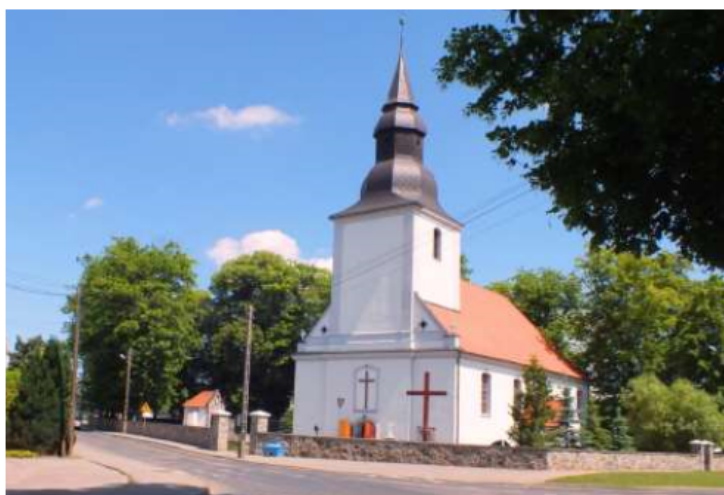
Karolina Pałubicka

¹⁾ Zmiana tekstu jednolitego wymienionej ustawy została ogłoszona w Dz. U. z 2023 r. poz. 572.

²⁾ Zmiana tekstu jednolitego wymienionej ustawy została ogłoszona w Dz. U. z 2023 r. poz. 951.

Załącznik do uchwały Nr XXXV/293/2023
Rady Gminy w Konarzynie z dnia 1 czerwca 2023 r.

GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY KONARZYNY
NA LATA
2023-2026

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny.....	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	9
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:	12
4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013.....	12
4.1.2 Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.....	12
4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030	12
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	13
4.2.1.Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030	13
4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030.....	16
4.2.3. Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027	18
4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021-2024 ...	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	20
5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy:	20
5.1.1. Strategia Rozwoju Powiatu Chojnickiego do roku 2025	20
5.1.2. Strategia Rozwoju Gminy Konarzyny do 2030 r.....	20
5.1.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy.....	21
5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	22
5.2.1. Charakterystyka Gminy Konarzyny	22
5.2.2 Zarys historii obszaru Gminy Konarzyny.....	22
5.2.3.Zabytki nieruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego: .	26
5.2.4. Zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego:	27
5.2.5. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Konarzyny:	29
5.2.6.Wojewódzka Ewidencja Zabytków Archeologicznych:	31
5.2.7. Pomniki przyrody:.....	38
5.2.8. Wykaz zabytków w zbiorach izby regionalnej:	38
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Konarzyny. Analiza szans i zagrożeń	38

7. Założenia programowe :	40
8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	47
9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	47
10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	48
11. Realizacja i finansowanie przez powiat zadań z zakresu ochrony zabytków.....	52

1. Wstęp

Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny

W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem służącym do podejmowania planowanych działań dotyczących inicjowania, koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków. Program stanowi kontynuację polityki określonej w Uchwale Nr VI/63/2019 Rady Gminy w Konarzynie z dnia 19 listopada 2019 r. w sprawie „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Konarzyny na lata 2019-2022”

Aby osiągnąć skuteczne rezultaty, należało zsumować najważniejsze informacje oraz dane o zasobach dziedzictwa kulturowego Gminy Konarzyny, na tle regionu i województwa pomorskiego.

Program jest ważnym narzędziem dla władz samorządowych w dalszych działaniach i planach, przy pozyskiwaniu określonych środków finansowych.

Obowiązek ochrony zabytków i opieki nad zabytkami nakłada ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określa ona przedmiot, zakres i formy ochrony dóbr kultury. Niezależnie od obowiązku ochrony zabytków, stanowiących historyczną i materialną spuściznę pokoleń, zachowanie, a także przywrócenie zabytkom utraconych walorów jest uzasadnione społecznie i ekonomicznie.

Art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) stanowi, że w Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami określa się, w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

Cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 w/w ustawy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 4) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 5) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 6) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny jest zadaniem, do którego obliguje władze wymieniona na wstępie ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Cel

programu, który winien być uwzględniony w strategii rozwoju oraz w przestrzennym zagospodarowaniu terenu, to:

- ochrona zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego zintegrowana z ochroną środowiska przyrodniczego,
- wykorzystanie zabytków do zwiększenia atrakcyjności terenu dla potrzeb rozwoju społeczno-gospodarczego,
- pozyskiwanie środków finansowych z różnych źródeł na opiekę nad zabytkami,
- wypracowanie metod współpracy z właścicielami zabytków.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny

Program Opieki nad Zabytkami ma służyć rozwojowi jednostek samorządu terytorialnego, a tym samym społeczności lokalnej, poprzez stworzenie ram dla aktywnego zarządzania zasobem składającym się na lokalne dziedzictwo kulturowe, w tym jego promowanie i upowszechnianie.

Gminy zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) w zakresie zadań własnych realizują sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust 1 pkt 9).

Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.):

1. zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami,
2. wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
3. programy, o których są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy,
5. sprawozdanie z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami.

Zadania samorządu z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami zostały określone w art.4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art.4.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.

Art.5.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytków,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczania i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Podstawowe definicje z zakresu opieki nad zabytkami

Zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości (np. budynki) będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych (np. rzeźba, ołtarz, obraz).

Zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Institucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami.

Prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań.

Roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku.

Badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich.

Badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

Badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Dziedzictwo kulturowe - całość dorobku kulturowego tworząca środowisko kulturowe dokumentujące poczucie tożsamości człowieka manifestującej się ciągłością kulturową.

Krajobraz kulturowy zbliżony do naturalnego - ukształtowany i użytkowany przez człowieka, który cechuje roślinność zbliżona lub, w niektórych przypadkach, identyczna z roślinnością naturalnie rosnącą na danym obszarze.

Historyczny krajobraz kulturowy - krajobraz cenny z punktu widzenia ochrony dóbr kultury, np. tradycyjnego rozłogu pól, terenów historycznych kopalń, historycznych jednostek osadniczych i krajobrazów bitewnych. Obecnie postuluje się stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego), którego instrumentami i instytucjami są: strefa ochrony konserwatorskiej, rezerwat kulturowy, park kulturowy.

Krajobraz miejski - krajobraz obejmujący tereny zainwestowania miejskiego. Występuje w postaci krajobrazów zabytkowych i współczesnych, a odznacza się zabudową wysoką i zwartą. Pojawia się zwłaszcza w jego odmianie zabytkowej, posiada czytelny układ kompozycyjny. W system zabudowy miejskiej włączone są urządzone tereny zieleni (ogrody,

parki i inne ich odmiany tworzące systemy zieleni miejskiej, obecnie zw. systemem przyrodniczym miasta).

Krajobrazowa strefa ochronna - w dotychczasowej praktyce ochrony krajobrazu stosowano podział na pięć charakterystycznych stref krajobrazu w ramach jego pełnego polskiego zasobu, wśród których trzy mieszczą się w kategorii stref ochronnych. Są to: strefa rezerwatowa, strefa parkowo-krajobrazowa i strefa krajobrazu chronionego.

Rewitalizacja - proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych, mający na celu wyprowadzenie terenu ze stanu kryzysowego i prowadzący do rozwoju.

Program rewitalizacji - program wieloletnich działań w sferze przestrzennej, społecznej i ekonomicznej, prowadzący w okresie kilkunastoletnim do rewitalizacji terenu znajdującego się w stanie kryzysowym.

Projekt rewitalizacji – realizowany na określonym terenie, będący częścią programu rewitalizacji, w ramach, którego realizowane są zadania inwestycyjne, społeczne i ekonomiczne.

Pomnik historii to szczególna forma ochrony najcenniejszych zabytków w Polsce. Tytuł pomnika historii może otrzymać zabytek nieruchomy o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalony w powszechnej świadomości i mający duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski.

Pomniki przyrody - pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienie o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami.

W świetle ustawy w Polsce ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami ruralistycznymi i urbanistycznymi oraz zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki (a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi), cmentarzami, parkami, ogrodami, innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome,
- zabytki archeologiczne,
- niektóre nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

•

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji warunkach zabudowy, decyzji o

zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Organy ochrony zabytków:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego - w jego imieniu generalny konserwator zabytków
2. Wojewódzki konserwator zabytków
3. Powiatowy konserwator zabytków
4. Społeczni opiekunowie zabytków

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Konstytucja RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn.zm.) w przepisach art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 objęła zabytki ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Głównym aktem prawny regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest **ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn zm.). Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków (art. 3, 6):

- zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową,
- zabytki nieruchome są to krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji,
- zabytki ruchome są to dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne (militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery), wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne są to pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy o ochronie zabytków definiuje w zamkniętym katalogu następujące formy ochrony zabytków:

- **wpis do rejestru zabytków**, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków; Zgodnie z art. 9. ust.1 do rejestru zabytków (...) *wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.* (art. 9 ust. 2) Zgodnie z art. 10. ust. 1 *do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę* (art. 10 ust. 2). Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. (Dz. U. z 2020 r., poz. 56),
- **uznanie za pomnik historii** zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego,
- **utworzenie parku kulturowego** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się pod względem krajobrazowym terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,

- **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego**, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 **ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

Oprócz pkt 9, odnoszącego się bezpośrednio do ochrony i opieki nad zabytkami, wymienione powyżej sprawy, niosą ze sobą ogromne możliwości związane z szeroko pojętą ochroną zabytków, a także umożliwiają nawiązanie formalnej współpracy z organizacjami, mającymi zapisaną w swym statucie opiekę nad zabytkiem.

Ponadto uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu innych obowiązujących ustawach.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013

Przyjęta 21.IX.2004r. przez Radę Ministrów.

Celem Strategii jest **zrównoważenie rozwoju kultury w regionach**, a celem częściowym **zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków**. Misją Strategii Rozwoju Kultury jest „*zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwoju regionów*”. Przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami musimy realizować wszystkie wymienione cele. W głównych tezach wspomnianej Narodowej Strategii czytamy, że przedmiotem zainteresowań zarówno Ministra Kultury, jak i regionalnych oraz lokalnych władz samorządowych, powinny być: całokształt dorobku historycznego, artystycznego i cywilizacyjnego Polski. Tezy te zakładają zwiększenie aktywności w sferze kultury na szczeblu regionalnym i gminnym.

4.1.2 Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Przygotowane w 2005 r. przez Ministerstwo Kultury.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 powinna być narzędziem budowy porozumienia w programowaniu rozwoju w oparciu o kwestie merytoryczne i horyzontalne. Działania podejmowane przez Strategię powinny prowadzić m.in. do **radykalnej poprawy podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków** przy wykorzystaniu m. in. europejskich funduszy.

4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 przyjęto uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 roku. Wskazano między innymi w niej na fakt, że dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Wśród przyjętych celów na uwagę zasługuje przede wszystkim:

Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i podstaw obywatelskich.

Wyróżnione w ramach tego celu priorytety:

- 2.1. tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- 2.2 ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2.3. digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 2.4. umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,

2.5. wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

System realizacji Strategii opiera się na wspólnych standardach realizacji polityki rozwoju w Polsce, w szczególności w zakresie zintegrowanego zarządzania, monitorowania oraz ewaluacji. Koordynowanie i nadzorowanie realizacji Strategii powierza się ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Konarzyny na lata 2023-2026 realizuje politykę strategiczną i jest zgodny z zapisami Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030,
- 2) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego,
- 3) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021-2024,
- 4) Strategia Rozwoju Powiatu Chojnickiego do roku 2025.

Cele, kierunki i działania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Konarzyny na lata 2023-2026 są spójne z dokumentami na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030

Uchwałą nr 376/XXXI/21 z dnia 12 kwietnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030. Wizja województwa pomorskiego w roku 2030 została w „Strategii ...” zdefiniowana następująco:

Pomorskie w roku 2030 to region DOBROBYTU:

- Rozwijający się w sposób trwały – bazujący na wyróżnikach Pomorza, aktywności i potencjale wykształcenia mieszkanek i mieszkańców, wysokim poziomie kapitału ludzkiego i społecznego, bogatym dziedzictwie wielokulturowym, morskim i wolnościowym, unikatowych walorach środowiskowych i krajobrazowych, zrównoważonej mobilności, a także branżach kluczowych dla gospodarki i inteligentnych specjalizacji.
- Ekoefektywny – dążący do osiągnięcia neutralności klimatycznej i odporny na negatywne zjawiska klimatyczne, bazujący na racjonalnym wykorzystaniu dostępnych zasobów, a także zapewniający wysoką jakość przestrzeni i środowiska naturalnego oraz powszechny dostęp do zróżnicowanych źródeł energii, zwłaszcza odnawialnych.
- Czysty - zapewniający wysoką jakość przestrzeni i środowiska naturalnego, odporność na negatywne zjawiska klimatyczne oraz powszechny dostęp do zróżnicowanych źródeł energii.
- Otwarty - zarówno w wymiarze społecznym, dzięki poszanowaniu różnorodności kulturowej, etnicznej, narodowościowej i światopoglądowej wszystkich osób zamieszkujących Pomorze, jak i poprzez aktywny udział w globalnych i europejskich procesach gospodarczych i technologicznych.
- Spójny - zapewniający wszystkim mieszkańcom poszczególnych części województwa odpowiedni standard życia i warunki rozwoju, w tym powszechny dostęp do zindywidualizowanych usług publicznych, jak opieka zdrowotna, transport zbiorowy, edukacja,

pomoc społeczna, kultura czy oferta czasu wolnego, jak również dążący do eliminowania nierówności społecznych i ekonomicznych występujących w regionie.

• Innowacyjny - kreujący i wykorzystujący nowoczesne rozwiązania typu smart w kluczowych obszarach rozwoju, w szczególności w wymiarze środowiskowym, gospodarczym, społecznym i organizacyjnym, a także aktywnie czerpiący z trendów technologicznych i cyfryzacji.

W Strategii wyznaczono 12 celów operacyjnych ujętych w ramach trzech celów strategicznych: trwałe bezpieczeństwo, otwarta wspólnota regionalna i odporna gospodarka. Problematykę ochrony dóbr kultury w sposób bezpośredni poruszają następujące cele:

Cel strategiczny 2. Otwarta wspólnota regionalna
Cel operacyjny strategiczny 2.3 – Kapitał społeczny.

Uwarunkowania tematyczne tego celu to m.in.:

- podnoszenie wiedzy i świadomości wszystkich mieszkańców w obszarach kluczowych dla regionu, w szczególności: aktywności obywatelskiej i równego traktowania, kultury i tożsamości regionalnej, środowiska i klimatu, zdrowego trybu życia, racjonalnych zachowań komunikacyjnych, cyfryzacji oraz przedsiębiorczości,
- zachowanie i upowszechnienie dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozwój infrastruktury (instytucji) kultury, e-kultury oraz oferty uwzględniającej zagadnienia różnorodności kulturowej i dialogu obywatelskiego.

Jako sposób realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania województwa wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030 wskazano:

Kierunek 3.2. Ochrona obszarów o charakterystycznym krajobrazie kulturowym lub znaczeniu historycznym.

Cel strategiczny 3. Odporna gospodarka
Cel operacyjny 3.3 – Turystyka i oferta czasu wolnego

Uwarunkowania tematyczne tego celu to m.in.:

- zintegrowana informacja i kompleksowa promocja oferty czasu wolnego, w tym turystycznej, sportowej i kulturalnej.

Jako sposób realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania województwa wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030 wskazano:

Kierunek 2.3. Wzmocnienie całorocznej i atrakcyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby i walory przyrodniczo kulturowe, krajobrazowe i funkcje metropolitalne.

Strategia będzie realizowana poprzez regionalne programy strategiczne, które służą harmonijnej operacjonalizacji działań SWP w różnych obszarach tematycznych Strategii. Cele operacyjne poruszające w sposób bezpośredni problematykę ochrony dóbr kultury będą realizowane poprzez następujące regionalne programy strategiczne:

RPS (w zakresie)	Cel operacyjny
edukacji i kapitału społecznego	2.3. Kapitał społeczny

gospodarki, rynku pracy, turystyki i oferty czasu wolnego	3.3. Turystyka i oferta czasu wolnego
---	---------------------------------------

Zakres tematyczny Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie edukacji i kapitału społecznego obejmuje dwa cele operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego: fundamenty edukacji oraz kapitał społeczny. Działania podjęte w ramach celu szczegółowego 2. Kapitał społeczny, mają służyć zwiększeniu identyfikacji mieszkańców z regionem oraz utrwalaniu otwartości Pomorzan na różnorodność i dialog, zachowaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu oraz podnoszeniu kompetencji kadr kultury i turystyki. Do celu 2. Kapitał społeczny zostały przypisane dwa priorytety. W ramach priorytetu 2.1. Społeczne funkcje kultury przewiduje się realizację działań, które mają na celu wzrost identyfikacji mieszkańców z regionem, zachowanie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, rozwój infrastruktury kultury, zwiększającej spójność społeczną województwa i dostępność kultury pełniącej funkcje społeczno-kulturalne oraz zwiększającej dostępność kultury, budowanie wrażliwej na różnorodność, otwartej na dialog i współpracę wspólnoty, podnoszenie kompetencji kadr kultury i turystyki/krajoznawstwa. Działania w zakresie tego priorytetu to:

- 2.1.1. tożsamość i różnorodność,
- 2.1.2. rozwój infrastruktury kultury i zachowanie dziedzictwa materialnego,
- 2.1.3. kompetencje kadr kultury i turystyki.

W ramach priorytetu 2.2. Przestrzeń aktywnych i świadomych Pomorzan mają być realizowane działania: podnoszenie świadomości i wiedzy wszystkich mieszkańców w kluczowych obszarach życia społecznego, zwiększenie poziomu uczestnictwa w życiu społecznym oraz wzmocnienie poczucia więzi mieszkańców ze środowiskiem lokalnym. Działania będą również prowadzić do poprawy funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych służących wzajemnej integracji przy uwzględnianiu zasady projektowania uniwersalnego i wartości wynikających z kontekstu przyrodniczego i kulturowego oraz wsparcia procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów miast. Działania w ramach tego priorytetu:

- 2.2.1. świadomość i wiedza mieszkańców,
- 2.2.2. więzi mieszkańców ze środowiskiem lokalnym.

Zakres tematyczny Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego obejmuje trzy cele operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego. Cel operacyjny poruszający bezpośrednio problematykę ochrony dóbr kultury to cel 3. Inspirująca oferta turystyczna, do którego zostały przypisane dwa priorytety. Działania realizowane w ramach priorytetu 3.1. Markowa oferta turystyczna i czasu wolnego mają na celu poprawę stanu infrastruktury turystycznej, a także zwiększenie jej dostępności i jakości dla mieszkańców, turystów inwestorów. Ich wdrożenie podniesie jakość markowej oferty, wzmocni jej całoroczny charakter oraz zachowa regionalną różnorodność kulturową i przyrodniczą, a tym samym wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej. W ramach tego priorytetu przewiduje się realizację następujących działań:

- 3.1.1. systemowe wsparcie infrastruktury,
- 3.1.2. poprawa jakości, kompleksowości i dostępności oferty.

W ramach priorytetu 3.2. Zintegrowany system marketingu turystycznego przewiduje się realizację działań dotyczących wypracowania i wdrożenia zasad współpracy mających na celu rozwój usług turystycznych:

- 3.2.1. standardy współpracy,
- 3.2.2. informacja i promocja oferty,
- 3.2.3. przemysł spotkań.

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030 przyjęty uchwałą Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. wszedł w życie z dniem 1.03.2017 r.

Ochrona oraz utrzymanie walorów środowiska kulturowego regionu, szczególnie ważna w kontekście wzrastającej presji inwestycyjnej, wiąże się z koniecznością zapewnienia warunków dla trwałego zachowania, zagospodarowania i utrzymania zabytkowych krajobrazów kulturowych oraz zespołów zabytków poprzez:

- 1) przywracanie historycznych zespołów staromiejskich oraz układów wiejskich,
- 2) odnowę zabytkowych obiektów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji,
- 3) kompleksową odbudowę zdegradowanych zespołów zabytkowych w obszarach historycznych centrów miast i wsi, założeń rezydencjonalnych, terenów zielonych, w tym założeń parkowych, alei, szpalerów oraz nieużytkowanych kościołów i cmentarzy,
- 4) przeciwdziałanie dewastacji zabytków techniki, przemysłu oraz stanowisk archeologicznych,
- 5) promowanie i oznaczenie w terenie historycznych miejsc pamięci,
- 6) rozwój nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym zwłaszcza systemu parków kulturowych,
- 7) zabezpieczenie i prace konserwatorskie przy obiektach archeologicznych o własnej formie terenowej.

W Planie ujęte zostały obszary o ponadregionalnych walorach przyrodniczych, za które uznano struktury, których cechy funkcjonalne i stopień zachowania zróżnicowania biotycznego oraz naturalność odgrywają stabilizującą rolę w krajowych i europejskich strukturach i w powiązaniach ekologicznych. Obszary te posiadają także unikatowe walory z punktu widzenia potrzeb ochrony przyrody. Obszary kulturowe województwa pomorskiego cechują się wyraźnym i znacznym zróżnicowaniem środowiska kulturowego, wielowiekową stabilnością historyczną kultur osadniczych, różnym stopniem zachowania zasobów zabytkowych i kulturowych oraz wykształconą w toku rozwoju specyficzną strukturą krajobrazów kulturowych.

Kierunek polityki przestrzennego zagospodarowania województwa to m. in. ochrona obszarów o charakterystycznym krajobrazie kulturowym lub znaczeniu historycznym.

Polityka przestrzenna wyznaczona w tym kierunku koncentruje się na:

- zachowaniu, ochronie tożsamości historyczno-kulturowej oraz promocji zasobów i walorów kulturowych województwa, a w szczególności obiektów zabytkowych i założeń przestrzennych,
- rewaloryzacji zdegradowanych przestrzeni o bogatej tradycji historycznej oraz obiektów zabytkowych,

- rozwijaniu i promowaniu szlaków kulturowych ukształtowanych w oparciu o zasoby kulturowe.

W działaniach i przedsięwzięciach polityki przestrzennej, służących realizacji kierunku wskazano m.in. na:

- utrzymanie w dobrym stanie zasobów dziedzictwa kulturowego objętych ochroną konserwatorską prawną (rejestr zabytków) oraz ustawową (ewidencja zabytków), w szczególności zabytkowych układów urbanistycznych, urbanistyczno-krajobrazowych i ruralistycznych oraz licznych zamków, zespołów pałacowo-parkowych, dworskich, kościołów i założeń klasztornych, obiektów budownictwa przemysłowego i obronnego, obiektów militarnych i fortyfikacyjnych,
- zachowanie, odtwarzanie dawnych układów terenów zielonych: cmentarzy historycznych, alei, szpalerów, założeń parkowych,
- zachowanie i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc kaźni, wydarzeń oraz walk historycznych,
- eliminowanie funkcji użytkowych obniżających wartości historyczne obiektów zabytkowych oraz obiektów kolidujących z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,
- wzmacnianie istniejących oraz nadawanie (w sposób nieumniejszający ich wartości kulturowej) obiektom zabytkowym nieużytkowanym nowych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych w celu efektywnego i racjonalnego gospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego, podnoszenia atrakcyjności poszczególnych obszarów oraz tworzenia miejsc pracy,
- identyfikowanie dóbr kultury współczesnej w oparciu o:
 - 1) kryteria obligatoryjne:
 - a) obiekt niebędący zabytkiem,
 - b) obiekt jest uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń,
 - c) obiekt posiada wysokie wartości artystyczne lub historyczne,
 - d) obiekt powstał po 1945 r.;
 - 2) kryteria dodatkowe:
 - a) unikatowość - np. jedyny obiekt zachowany w formie pierwotnej,
 - b) nowatorstwo - zarówno w kontekście rozwiązań architektonicznych, technicznych, jak i materiałowych,
 - c) symboliczność - symbol dla mieszkańców i przyjezdnych,
 - d) uznanie - obiekt otrzymał nagrody, wyróżnienia,
 - e) próba czasu - zachowanie walorów przestrzennych i estetycznych pomimo degradacji, będącej efektem technicznego zużycia lub zaniedbania zarządcy, lub też spontanicznego rozwoju zagospodarowania terenów przyległych.

Program Opieki Nad Zabytkami jest zgodny z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego i przewiduje w punktach wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego m.in.:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- zachowanie i ochronę najwartościowszych, nieprzekształconych zespołów i fragmentów krajobrazów wraz z panoramami widokowymi i wnętrzami architektoniczno-krajobrazowymi tych terenów,
- rekultywację, rewaloryzację i restytucję elementów przyrodniczych i architektonicznych, służących podtrzymaniu lub odtworzeniu walorów krajobrazowych,

- kompleksową modernizację obszarów wiejskich,
- propagowanie tradycyjnych form architektury wiejskiej - regionalnej, w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiałów wykończeniowych wraz z opracowaniem wzornika projektów architektonicznych bazujących na wzorach zabudowy tradycyjnej,
- zachowanie i ochronę obiektów hydrotechnicznych, drogowych, kolejowych oraz zabytków techniki tj.: mostów drogowych i kolejowych, obiektów hydrotechnicznych, wiatraków i młynów, kolejki wąskotorowej i zakładów przemysłowych, zabudowań i urządzeń technicznych elektrowni wodnych, młynów wodnych, relikwii hut szkła, architektury portowej i morskiej (statki i inne jednostki pływające),
- poprawę standardu cywilizacyjnego i warunków życia mieszkańców różnych części województwa, a szczególnie obszarów strukturalnego bezrobocia,
- integrację struktury przestrzennej województwa służącej tożsamości pomorskiej.

4.2.3. Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

7 grudnia 2022 r. Komisja Europejska decyzją wykonawczą nr C(2022) 8860 zatwierdziła program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (FEP 2021-2027).

22 grudnia 2022 r. Zarząd Województwa Pomorskiego uchwałą Nr 1270/415/22 przyjął Uzasadnienie i Podsumowanie do programu FEP 2021-2027 zamykające proces strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu programu FEP 2021-2027.

Cel polityki 4, cel szczegółowy (VI) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

W obszarze infrastruktury kultury, realizowane będą działania dotyczące:

- a) przeciwdziałania procesowi degradacji zabytków oraz poprawy stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych w powiązaniu z celami gospodarczym i społecznymi,
- b) przywracania wartości obiektom i zespołom zabytkowym oraz przestrzeniom zabytkowym i skupionym wokół obiektów/zespołów zabytkowych, m.in. poprzez nadanie im nowych funkcji lub rozwój funkcji dotychczasowych służących celom społecznym, kulturalnym i turystycznym,
- c) wzmocnienia walorów kulturowych przestrzeni publicznych w ramach układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych do rejestru zabytków, w szczególności w celu aktywizacji społecznej i obywatelskiej, jak również w celu promowania dobrych praktyk nawiązujących do koncepcji Nowego Europejskiego Bauhausu.

Szczególne terytoria docelowe, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych.

W zakresie przywracania wartości obiektom i zespołom zabytkowym oraz przestrzeniom zabytkowym i skupionym wokół obiektów/zespołów zabytkowych, preferowane będą projekty realizowane na obszarach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego.

W zakresie infrastruktury turystyki, preferowane będą projekty realizowane na obszarach:

- wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- strefy obszarów jezior, rzek, pasa nadbrzeżnego i obszaru Delt Wisły.

W ramach realizacji celu przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Cel polityki 2, cel szczegółowy (I) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

W zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków wspierane będą projekty, których celem jest osiągnięcie, przeciętnie, co najmniej renowacji o „średnim poziomie gruntowności” – zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji (UE) 2019/786, oznaczającym od 30% do 60% oszczędności energii pierwotnej, z wyjątkiem zabytkowych budynków użyteczności publicznej.

Preferowane będą projekty: dotyczące poprawy efektywności energetycznej budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ochroną konserwatorską obejmujące kompleksowy system zarządzania energią w tych budynkach.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych.

W obszarze poprawy efektywności energetycznej zastosowane będą instrumenty finansowe z możliwością częściowego umorzenia (w szczególności w zależności od efektu energetycznego) we wszystkich rodzajach budynków za wyjątkiem wsparcia bezzwrotnego w odniesieniu do:

- 1) budynków użyteczności publicznej z uwagi na interes publiczny zgodnie z warunkami określonymi powyżej w opisie planowanych rodzajów działań,
- 2) budynków mieszkalnictwa komunalnego w związku z przeciwdziałaniem występowaniu zjawiska ubóstwa energetycznego,
- 3) obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ochroną konserwatorską.

Wsparcie będzie udzielane w formie bezzwrotnej, także w obszarze rozwoju nieefektywnych systemów ciepłowniczych, jak również promocji, podnoszenia świadomości i wiedzy w zakresie efektywności energetycznej, OZE i polityki klimatycznej UE oraz doradztwa energetycznego.

4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021-2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021-2024 został przyjęty przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 29 listopada 2021 r. uchwałą Nr 455/XXXVIII/21. Jest dokumentem kontynuującym politykę zapoczątkowaną programem na lata 2007-2010 i kontynuowaną programem na lata 2011-2014 oraz 2016-2019.

Program opieki określa cel, priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami w województwie pomorskim. Celem strategicznym Programu jest wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego, służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej, a realizowany jest przez priorytety, podzielone na kierunki i działania.

Cel ten ma być realizowany w ramach 2 priorytetów:

1. optymalizacja dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej,
2. upowszechnianie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu.

Kierunki działań w ramach Priorytetu 1: 1.1.Optymalizacja dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej:

1. ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej,
2. opieka nad zabytkami.

Kierunki działań w ramach Priorytetu 2: 2.Upowszechnianie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu:

1. edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
2. wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy:

5.1.1. Strategia Rozwoju Powiatu Chojnickiego do roku 2025

Cel strategiczny: Zwiększenie znaczenia funkcji turystycznej powiatu

- 1.4 Cel średniookresowy: Dbłość o stan i promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego

5.1.2. Strategia Rozwoju Gminy Konarzyny do 2030 r.

Załącznik do Uchwały Nr XVIII/188/2021 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 15 września 2021 r.

Wybrane Strategiczne cele rozwoju

A. Pełna identyfikacja potencjału i zasobów gminy.

1. Inwentaryzacja potencjału gminy w zakresie turystyki i rekreacji.

B. Opracowanie i realizacja strategii promocji gminy dla uatrakcyjnienia i upowszechnienia wizerunku gminy Konarzyny.

1. Wykorzystanie wybranego lokalnego produktu promującego mikroregion, jakim jest gmina Konarzyny.
2. Dążenie do sprecyzowania oferty turystycznej oraz skoordynowanych i regularnych działań w celu jej uatrakcyjnienia.

C. Rozwój potencjału turystycznego gminy.

2. Tworzenie oferty kulturalnej nakierowanej na odbiorcę – turystę.

D. Umocnienie współpracy z innymi instytucjami i podmiotami w dziedzinie pozyskiwania funduszy zewnętrznych.

2. Nawiązywanie partnerskiej współpracy z innymi samorządami i NGO, ukierunkowanej na wspólne projekty finansowane zewnętrznie.

5.1.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy

Dziedzictwo kulturowe w gminie Konarzyny chronione jest na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Miejscowe plany zawierają zasady ochrony układów urbanistycznych, warunki konserwatorskie dotyczące realizacji nowej zabudowy w strefach ochrony konserwatorskiej oraz zasad ochrony zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków gminy Konarzyny. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Konarzyny:

1. Uchwała Nr XVI/99/96 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 29 kwietnia 1996 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu wysypiska odpadów komunalnych stałych w m. Zielona Huta dz. nr 72/1 (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Słupskiego Nr 20, poz. 75 z dn. 5.06.1996 r.)
2. Uchwała Nr XVII/110/96 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 28 sierpnia 1996 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej z możliwością projektowania rzemiosła nieuciążliwego, usług nieuciążliwych i handlu we wsi Konarzyny dz. nr 453 i cz. dz. nr 457 (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Słupskiego Nr 34, poz. 112 z dn. 07.11.1996 r.)
3. Uchwała Nr XXII/142/97 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 11 sierpnia 1997 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy letniskowej w m. Parszczenica cz. dz. nr 389 (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Słupskiego Nr 2 poz. 4 i 5 z 20 stycznia 1998 r.)
4. Uchwała Nr XXIII/150/97 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 29 września 1997r. w sprawie zmiany w istniejącym planie zagospodarowania przestrzennego Gminy Konarzyny zatwierdzonym uchwałą Nr XVIII/73/92 Rady Gminy Konarzyny z dnia 29 maja 1992 r. W obrębie geodezyjnym Kielpin. (publikacja Dziennik Urzędowy Nr 30 poz. 197 z dnia 25 listopada 1997r.)
5. Uchwała Nr XII/78/2000 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 24 lutego 2000r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod zabudowę mieszkalno-usługową – działka nr 401/1 w Zielonej Chocinie gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego Nr 60 poz. 375 z dnia 19 czerwca 2000 r.)
6. Uchwała Nr XV/96/2000 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 29 czerwca 2000r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod zabudowę mieszkaniową i urzędzenia produkcji gospodarki rolnej zwierzęcej działki nr 427/2 i części działki nr 429 w Konarzynach (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego r 3 poz. 15 z dnia 15.01.2001r.)
7. Uchwała Nr XX/134/2001 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 28 marca 2001r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę mieszkaniową i usługowo-produkcyjną części działki nr 520 we wsi Konarzynki gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego Nr 38 poz. 402 z dnia 14 maja 2001r.)
8. Uchwała Nr V/29/2003 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 25 kwietnia 2003r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu urządzeń turystycznych i rekreacyjno-sportowych wraz z zielenią towarzyszącą działek nr 403, 404 we wsi Ciecholewy gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego Nr 110 poz. 1982 z dnia 22 września 2003r.)
9. Uchwała Nr XVI/110/2008 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 26 sierpnia 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod

- zabudowę mieszkaniową, usługi i zieleń w rejonie ulic Parkowej, Szerokiej i Lotniczej w obrębie Konarzyny i obrębie Zielona Huta gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego Nr 113, poz.2708 z dnia 22 października 2008 r.)
10. Uchwała Nr XVIII/127/2012 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 29.11.2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, mieszkalno – usługową, usługi sportu i parking we wsi Konarzyny gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 28stycznia 2013 r. , poz. 597)
 11. Uchwała Nr XXII/183/2017 Rady Gminy w Konarzynach z dnia 19.09.2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Parszczenica dla działki nr 389/9 obręb geodezyjny Zielona Chocina gm. Konarzyny (publikacja Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 26.10.2017 r. poz. 3668)
 12. Uchwała Nr II/13/2018 Rady Gminy w Konarzynach w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 520/1 w miejscowości Konarzynki obręb Konarzyny gm. Konarzyny.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka Gminy Konarzyny

Gmina Konarzyny położona jest w północno – zachodniej części powiatu chojnickiego i graniczy z gminami: Lipnica, Chojnice, Człuchów i Przechlewo. Obejmuje powierzchnię 10.427 ha. Składa się z 6 jednostek pomocniczych – sołectw tj. Konarzyny, Ciecholewy, Żychce, Kiełpin, Zielona Huta i Zielona Chocina. Pod względem fizyczno- geograficznym gmina położona jest w zachodniej części Borów Tucholskich na Równinie Charzykowskiej. Na jej obszarze znajduje się 10 jezior oraz rzeki Chocina, Brda i Czerwona Struga. Lesistość gminy wynosi 54 %. W celu zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych 69% powierzchni objęte jest obszarami krajobrazów chronionych. Wschodnia część gminy bezpośrednio graniczy z Zaborskim Parkiem Krajobrazowym oraz otuliną parku Narodowego Bory Tucholskie w gminie Chojnice.

5.2.2 Zarys historii obszaru Gminy Konarzyny

Pierwsze zapisy, w których wymieniona jest nazwa Konarzyny, pochodzą z roku 1275 i dotyczą wyznaczania posiadłości klasztornej zakonu Augustianów. W zmianie tej mówi się, iż zamieszkiwał tu szlachcic Stanoch Malowy. Należał on do drużyny książęcej, a jego syn Mirosław w Sąpolnie otrzymał od wielkiego mistrza Zakonu Krzyżackiego w 1326 r. dokument poświadczający prawo do tej ziemi, którą ich przodkowie posiadali od wieków. Jest to możny ród Konarskich, od których wywodzi się nazwa Konarzyny. Rodzina Konarskich posługiwała się herbem Ossoria (Kolczyk). Stanoch Malowy i Myslibous Malowy de Choynicz wyznaczyli, wraz ze szczytnieńskim kasztelanem, granice dóbr augustiańskich. Przydomek „de Choynicz” nie odnosił się do Chojnic, lecz do nieistniejącego już dziś majątku zwanego Chojniczanem, leżącego na ziemiach należących do Konarzyn. Dokument, który wyznaczał granice dóbr klasztornej nazywał osadę Myslibousa Konarin. W wiekach następnych nazwa ta przechodziła wiele zmian, i tak w dokumencie lokacyjnym mówiło się Cunerzin, potem o Konarzynie. Nazwa ta wywodzi się od

konarów, czyli koniuchów, którzy strzegli stadnin królewskich. Do czasu zaboru Pomorza w 1308 roku przez Zakon Krzyżacki, ziemie te należały do kasztelanii szczytnieńskiej. Gród Szczytno położony był na wyspie na jeziorze Szczytno koło Przechlewa. Zakon Krzyżacki włączył Konarzyny do utworzonej komturii człuchowskiej. Jej siedzibą został Człuchów, gdzie zbudowano zamek. Początkowo, do r. 1330, granice komturstwa człuchowskiego sięgały aż na północ do Brdy, obejmując także dotychczasową kasztelanię zaborską z Brusami, Wielem, Czerskiem i Łęgiem. W 1326 r. wielki mistrz krzyżacki Werner von Orlsen nadał osadzie przywilej lokacyjny. W dokumencie poświadczył prawa własności Mirosławowi i jego rodowi, który od dawna władał Konarzynami. W zamian za przywileje otrzymane od krzyżaków Mirosław i jego potomni mieli stawiać się konno na wszelkie awantury krzyżackie. Ród Mirosława, który w przyszłości osiągnął godność senatora, wziął swoje nazwisko od nazwy gniazda rodowego. Konarscy herbu Ossoria dzierżyli Konarzyny do 1629 r. Z chwilą utworzenia komturstwa tucholskiego w 1330 r. włączono do niego obszar byłej kasztelanii zaborskiej. Tym samym granice komturstwa człuchowskiego sięgały teraz na wschód poza Chojnice, przebiegając w zasadzie przez dawne pogranicze szczycieńsko-raciąskie. Rządy krzyżackie charakteryzowały się między innymi tworzeniem nowych form prawnych dla miast i wsi. Wiele wsi dotychczas rządzących się prawem polskim otrzymało teraz prawo chełmińskie, którego wzory zaczerpnięto z prawa magdeburskiego.

Początek w. XV wiąże się z momentem największego niebezpieczeństwa dla państwa zakonnego, z wielką wojną z Krzyżakami w latach 1409-1411. Pod koniec wojny w ich rękę utrzymały się tylko trzy zamki: w Świeciu, Gdańsku i Człuchowie.

Podczas wojny 13-letniej, w końcu lipca 1466 r., w dowództwie polskim zapadła decyzja o uderzeniu na Chojnice. Zdobycie ich miało odciąć Krzyżaków od Rzeszy. 28.09.1466 r. po długim oblężeniu, do Chojnic - ostatniej ostoji zakonu krzyżackiego, wkroczyły wojska Kazimierza Jagiellończyka. Na mocy Pokoju Toruńskiego zawartego 19.10.1466 r. ziemie obecnej gminy Konarzyny wróciły do Polski.

W II poł. XVI w. powiat człuchowski, będący jednym z największych w województwie - 2436 km² i należący do woj. pomorskiego położony był skrajnie w stosunku do obszaru państwa jak i województwa. Obejmował on obszary najbardziej lesiste, porośnięte Puszczą Tucholską z licznymi innymi, mniejszymi enklawami leśnymi. Powiat ten mieścił się w zasadzie w granicach byłego komturstwa człuchowskiego odpowiadających, w części północno-zachodniej, dawnej kasztelanii szczycieńskiej. Powiaty były jednostkami administracyjnymi, na ich czele stał starosta, który jednak miał władzę administracyjno-sądowniczą tylko w stosunku do chłopów i mieszczan z królewszczyzn. Sądownictwo nad szlachtą przejęli, bowiem wojewodowie. Struktura gospodarki omawianego rejonu była wyraźnie określona: z jednej strony miejski ośrodek rzemieślniczo-handlowy (Chojnice), stanowiący centrum wymiany i produkcji nierolniczej, z drugiej zaś liczne osiedla wiejskie związane z rolnictwem i eksploatacją lasów, która to forma działalności gospodarczej zdecydowanie tu przeważała. Połowa XVI w. przynosi liczne wycinanie lasów i przeznaczanie pozyskanych terenów pod areal uprawny i osady przemysłowe. Związane to było m.in. z korzystnymi warunkami zbytu produktów rolnych i leśnych na zachodzie Europy za pośrednictwem portu w Gdańsku. Szczególnie w północnej części pow. człuchowskiego wykształcać zaczęły się załężki późniejszych wsi, przede wszystkim w postaci śródleśnych osad związanych z produkcją przemysłową. Te pojedyncze osiedla zwane pustkowiami to węglanie, smolarnie, młyny, karczmy, itp. W lasach budowano też karczmy leżące na szlakach komunikacyjnych, służące jako punkty zborne dla pracujących przy wyrębie puszczy mieszkańców z okolicznych wsi, zarówno stałych jak i sezonowych. Obsługiwały one ponadto

wędrujących przez lasy podróźnych oraz flisaków, trudniących się spławianiem drewna i innych produktów leśnych Brdą do Gdańska. Dlatego też karczmy te powstawały najczęściej przy przeprawach przez rzekę bądź na traktach lądowych. Z XVI w. znana jest karczma leśna w Żychcach (1579 r.). W tamtych czasach powstawało szczególnie dużo osad typu rolniczego, wsi i pustkowi, zakładanych w puszczech. Przed 1615 r. zbudowano młyn Osusznica, wokół którego z biegiem czasu powstała też osada. Taki sam rozwój miał miejsce w przypadku Parszczenicy, od 1599 r. istniejącej, jako osada młyńska. W 1629 r. Mirosław Konarski sprzedał swoje dobra rodzinie Tuchótków. Poprzedzając ten fakt spisał w języku polskim dokument, w którym określił majątek kościelny i dochód proboszcza. Nowi właściciele przenieśli dwór do Giemeł, lecz Konarzyny nadal były największą wsią w okolicy. Akcja osadnicza na porębach przybrała na sile w czasach saskich. Po 1700 r. powstały takie pustkowie śródlądowe jak: Niepszczołąg (1717) i Kiełpinek (1746). W tym samym czasie powstały dwa pustkowie koło rzeczki i osady Osusznica: „wyżej stawu” Osowo w 1738 r., a „niżej stawu” w 1743 r. Owsne Ostrowy. Wszystkie powstające w puszczech osiedla stanowiły się i przekształcały we wsie rolnicze. Do 1772 r. stała się nimi większość osad leśnych powstałych w okresie od XV w. Równolegle jednak tworzone nowe „pustkowie”, które dopiero do upływu nieraz kilku dziesięcioleci osiągały rangę swych poprzedników.

W przypadku obszaru obecnej gminy Konarzyny szczególną rangę miała produkcja potażu i smoły oraz wypalanie węgla, lokalizowane najczęściej w pobliżu spławnych strumieni. Śladem ich istnienia jest np. nazwa wsi Popielewo. Duże zalesienie terenu sprzyjało też rozwojowi bartnictwa. Znaną z 1748 r. jest m.in. barć żychcka. Bartnictwo stanowiło jednak uboczne zajęcie ludności mieszkającej przy lasach. Od XVI w. ulegało stopniowemu zmniejszeniu, wynikającemu z postępującego zaniku pni bartnych podczas wyrębów oraz niszczenia kwiatostanu puszczy przez rozszerzające się wypasy.

Jeśli chodzi o rzemiosła specjalistyczne (np. ludwisarstwo) to w zaopatrzeniu Pomorza w takie produkty dominował Gdańsk - kościół wiejski w Konarzynie otrzymał dzwony wyprodukowane w tym mieście. Kościół ten reprezentuje murowane budownictwo sakralne późnego baroku. Zbudowany został w 1731 r. z fundacji podkomorzego malborskiego Piotra Tuchołki, którego rodzina w XVII i XVIII w. posiadała dobra konarzyńskie. W 1784 r. Piotr Tuchołka, po spaleniu się kościoła wybudował murowaną świątynię, która przetrwała do dziś. Kościołowi nadano imię *Św. Piotra i Pawła* (Paweł był patronem Konarskich). Przy końcu XX w. parafia liczyła 3710 wiernych. Wieś miała wtedy - jak podaje „Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” (1895) - 200 budynków, 73 domy, 453 katolików i 234 ewangelików. Tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej ludność wsi gwałtownie spadła do 315 osób (w tym zaledwie kilku ewangelików). Tuchółkowie pozbyli się majątku w 1764 r. W latach następnych Konarzyny często zmieniały właścicieli. Należeli do nich kolejno: Skórczewscy, Jan Leberecht, Jan Kleist, a od 1871 r. Gaspar Piwonka, z pochodzenia Czech.

Podstawą wykształcenia i rozwoju umysłowego były w tamtym czasie szkoły parafialne. W ciągu XVII i XVIII w. istniała już z krótszymi lub dłuższymi przerwami szkoła w Konarzynie. Niemała rola przypadła temu szkolnictwu w okresie ogarniających całą Polskę prądów reformacyjnych i kontrreformacyjnych. W w. XVI idee te zostały przejęte m.in. przez szlachtę w Konarzynie i Kiełpinie. W obszarze leżącym na granicy dwóch państw istniały złożone stosunki narodowościowe. Wieś była przede wszystkim polska, zwarty obszar zajmowała też autochtoniczna szlachta kaszubska. W niektórych rejonach stosunki etniczne zaczęły ulegać systematycznym przeobrażeniom, zwłaszcza w związku z przenikaniem niemieczyny w czasach reformacji. W ręku szlachty polskiej w XVI w. pozostawały tylko ziemie na północnym-zachodzie oraz z terenu obecnej gm. Konarzyny -

Ciecholewy, Konarzyny i Konarzynki. Tego rodzaju przemieszczanie ludności miało skutki dwustronne. Asymilacja przebiegała bądź w kierunku grupy niemieckiej, bądź też w kierunku polszczenia się Niemców tam, gdzie wytworzyło się sąsiedzkie środowisko z przewagą ludności polskiej.

Od 1772 do 1920 r. Konarzyny znajdowały się pod zaborem pruskim. W ramach podziału administracyjnego zagrabionych ziem funkcja miasta powiatowego w woj. pomorskim przypadła Chojnicom, którego obszar obejmował przedrozbiorowe powiaty człuchowski, tucholskie i świeckie. Kończący się pod koniec I poł. XIX w. proces uwłaszczenia chłopów miał także wpływ na wsie pow. chojnickiego. Ogólne porządkowanie spraw związanych z nową administracją powiatu i ustalanie wymiaru podatku ze wszelkiej własności umożliwiło powolny proces ożywienia gospodarczego, który był zresztą zjawiskiem notowanym w całym państwie pruskim. Z jednej strony inicjatorami ożywienia gospodarczego stały się lokalne władze powiatowe przy aktywnym poparciu ludności, z drugiej natomiast - władze państwowe. Całkowita stagnacja gospodarcza powiatu chojnickiego spowodowana była brakiem dogodnych połączeń drogowych o dobrej nawierzchni. Efektem licznych działań władz powiatowych była budowa w latach 1846-1876 drogi z Chojnic do Bytowa. Nie miała ona jednak większego znaczenia gospodarczego, gdyż nie łączyła powiatu z koleją. Dopiero budowa kolejnych dróg poprawiła łączność komunikacyjną powiatu z innymi miejscowościami. Do XIX w. Konarzyny były wsią polską. W 1883 r. mieszkało w niej już ponad 200 Niemców. Pomimo 150-letniego okresu zaboru i prób germanizacji tamtejsza ludność - Kaszubi - zachowała polskość, język i narodowe tradycje. Pierwszego sierpnia 1919 r. na mocy ustawy utworzone zostało woj. pomorskie, w skład, którego wchodził pow. chojnicki z terenem obecnej gminy Konarzyny. Ludność województwa w zdecydowanej większości stanowili Polacy. Województwo charakteryzowało się słabością gospodarczą. Zdecydowana większość ludności (62, 2%) utrzymywała się z gospodarki rolnej i leśnej. Powiat zajmował czołowe miejsce w województwie pod względem liczby mieszkańców, natomiast gęstość zaludnienia należała do najmniejszych (42,2 - 44) mieszkańców na km²). Konarzyny były bardzo silnie związane z odrodzonym państwem polskim. Jako pierwszy na Pomorzu powstał tutaj pomnik Józefa Piłsudskiego. Podstawowymi gałęziami produkcji oraz głównymi źródłami utrzymania ludności były rolnictwo i leśnictwo. Przemysł odgrywał znacznie mniejszą rolę - dominował przemysł spożywczy, drzewny i graficzny. W gospodarstwach rolnych uprawiano najczęściej żyto, owies, jęczmień, pszenicę, rośliny pastewne i strączkowe. Przed wybuchem II wojny światowej w Konarzynach istniało 45 domów, w których mieszkało 285 osób. Poza wsią znajdowało się jeszcze 5 gospodarstw rozrzuconych przy drodze do Zielonej Huty, z których 3 należały do rodzin niemieckich. Łącznie wieś liczyła 50 domów z 315 mieszkańcami. W Konarzynach było 11 gospodarzy, którzy posiadali duże gospodarstwa, powyżej 10 ha. Działał tutaj zarząd gminy zbiorowej, posterunek policji, poczta, szkoła powszechna. We wsi zajmowano się rzemiosłem; pracowało trzech kowali, po dwóch stolarzy, rzeźników, piekarzy, fryzjerów, szewców, krawców i dwie krawcowe, jeden kołodziej i siodlarz oraz jeden murarz z synami, istniało również 5 sklepów i 3 restauracje. W Konarzynkach znajdowała się gorzelnia. Po zakończeniu II wojny światowej stopień zniszczenia obiektów gospodarczych i mieszkalnych w poszczególnych gminach powiatu był znacznie zróżnicowany. Gmina Konarzyny miała najwyższy odsetek zniszczonych budynków mieszkalnych - 37,4% (najmniejsza gmina Lipnica - 12,6%). Średnią zniszczeń majątku trwałego w gminach oszacowano na ok. 25% jego stanu przedwojennego. Wieś Konarzyny całkowicie zmieniła swój wygląd. Pomimo, że dawne założenie przestrzenne się zachowało (układ ten objęty jest

ochroną konserwatorską), po wojnie powstało dużo nowych budynków szczególnie przy szosie do Zielonej Huty i Konarzynek.

5.2.3. Zabytki nieruchomości wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego:

Ustawową formą ochrony zabytków w odniesieniu do zasobów występujących na obszarze Gminy Konarzynek jest Rejestr Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku.

Nr rejestru	POWIAT	GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	DATA	nr działki	Data wpisu do rejestru
5	Chojnicki	Konarzynek	Konarzynek	Szeroka	2/A	Kościół paraf. p.w. Św. Piotra i Pawła	1731-44	235	1929.11.30

Opis:

Kościół wzniesiony w latach 1731-44 z fundacji Piotra Tuchołki, podkomorzego malborskiego. Orientowany, murowany z cegły otynkowany, na podmurówce kamiennej. Pod kościołem krypta. Prezbiterium zamknięte półkolistą, z przybudówkami po bokach, mieszczącymi: od pn. zakrystię z łożą kolatorską na piętrze, od pd. prostokątną kaplicę, całość objęta bryłą korpusu, z wyodrębnioną, lekko spłaszczoną apsydą. Szersza nawa prostokątna, trójprzęsłowa, ze ściętymi narożnikami od wsch. W przęsło Zach. Wbudowana do wnętrza kwadratowa wieża. Przy nawie od pd. prostokątna kruchta, przy zakrystii od pn. niewielka nowsza kruchta. Wnętrze nakryte płaskim stropem z wydatnymi zaokrąglonymi fasetami, w których lunety nad oknami. W zakrystii dwa przęsła sklepień krzyżowych, w łoży i kaplicy pozorne sklepienia zwierciadlane z lunetami, w kruchcie pd. pozorne sklepienie kolebkowe. Ściany nawy i prezbiterium dzielone uproszczonymi pilastrami, w prezbiterium i przy tęczy parzystymi, dźwigającymi gzyms obiegający korpus i kaplicę. W tęczy belka falista, rokokowa ok. poł. XVIII w., ozdobiona motywami lambrekinów, girland grzebyków pośrodku krucyfiks wsparty na konsoli w kształcie muszli. Łoża otwarta od wnętrza arkadą o łuku odcinkowym, w którym parapet ozdobnie wycinany w motywy tralkowe. Kaplica otwarta do prezbiterium szeroką arkadą o łuku koszowym. Chór muzyczny wbudowany między filary wieży, otwartej do wnętrza w obu kondygnacjach arkadami zamkniętymi odcinkowo, wejście na chór dostępne z dwóch stron drewnianymi schodami, pod którymi wbudowane konfesjonały. Filary i podłuczka arkad kaplicy o podziałach płycinowych z rozetami, ponadto w arkadzie kaplicy ozdobny klucz z cęgowymi zwisami po bokach. Wejście do zakrystii zamknięte odcinkowo, w nim drzwi klepkowe, analogiczne wejście z zakrystii na ambonę, ponadto w grubości muru między zakrystią a nawą kręcone schody wiodące do łoży. Okna zamknięte odcinkowo, rozglifione do wnętrza. Posadzka z płyt marmurowych. Na zewnątrz korpus zwieńczony wydatnym gzymsem koronującym. Okna w płaskich, uszaty obramieniach w tynku, z kluczami. Nad korpusem dach o jednej kalenicy, od wsch. trójpołaciowy, kryty dachówką, nad kruchtą pd. odrębny dwuspadowy, nad kruchtą pn. pulpitowy. W kruchcie pd. wejście zamknięte koszowo w uszaty obramieniu w tynku, szczyt trójkątny nadwieszony, z owalną płyciną pośrodku. W elewacji Zach. Wejście zamknięte odcinkowo z kluczem, ponad nim analogiczna płytka wnęka. Wieża ujęta półszczytami, występująca

nieznacznie przed lico fasady, dwukondygnacyjna, o narożnikach zaakcentowanych lizenami w tynku. W ścianach pd. i pn. okna o analogicznym wykończeniu jak w korpusie, od wsch. para okrągłych okien. Hełm wieży baniasty z drewnianą, ośmioboczną ślepą latarnią, zwieńczona ostrosłupową, łamaną iglicą, kryty gontem.

Polichromia stropu barokowa, odnawiana przed 1939 r. przedstawiająca niebo z obłokami gwiazdami, obwiedziona tralkowa balustradą, na której namalowano wazy z kwiatami, paludamenty w zamknięciu prezbiterium i ponad oknami. W prezbiterium pośrodku Wniebowzięcie N.M.P. w obramieniu o urozmaiconym wykończeniu. W nawie pośrodku scena wręczenia kluczy św. Piotrowi oraz od zach. oko opatrności w otoku obłoków, po bokach okrągłe medaliony przedstawieniem czterech ojców kościoła.

Ołtarz główny regencyjno – rokokowy po 1740, z lekko wklęsłym retabulum ujętym parami kolumn, oraz po bokach rzeźbami na konsolach: śś. apostołów Stanisława i Wojciecha, zwieńczenie wolutowe o urozmaiconym wykończeniu z figurkami puttów, koroną i okiem opatrności, w polu środkowym obraz Matki boskiej Częstochowskiej XVIII w. malowany na desce, w srebrnej sukienice w XIX w., w zwieńczeniu obraz św. Michała Archanioła, owalny, współczesny ołtarzowi, mensa sarkofagowa z płaskorzeźbioną dekoracją roślinno – cęgową. Tabernakulum współczesne ołtarzowi, z płaskorzeźbionym kielichem z hostią na drzwiczkach, po bokach dwa lichtarze klasyczne pocz. XIX w. z rzeźbami aniołów na wysokich cokołach.

Ołtarze boczne: przy tęczy regencyjno-rokokowe po 1740, dwukondygnacyjne w kształcie ram, z rzeźbami aniołków oraz płaskorzeźbionymi mensami sarkofagowymi, lewy z obrazem św. Józefa, i kolistym św. Rocha w zwieńczeniu, prawy z obrazem wizji św. Antoniego w polu środkowym, w zwieńczeniu kolisty św. Alfonsa, w nawie od pn. późnobarokowy ok. poł. XVIII w., w kształcie paludamentu zwieńczonego mitrą, z rzeźbami Archaniołów Michała i Uriela po bokach, w zwieńczeniu obraz Cudownego rozmnożenia chleba z metalowymi sukienkami. W kaplicy rokokowy obraz z XVIII w. w formie paludamentu zwieńczonego mitrą, z rzeźbami dwóch aniołów po bokach oraz współczesnymi mu obrazami: w polu środkowym śś. Jana Nepomucena, w zwieńczeniu św. Urbana, owalny. Ambona regencyjno – rokokowa po 1740 r., z płaskorzeźbioną dekoracją na czaszy i baldachimie, w zwieńczeniu, którego glob ziemski z rzeźbą Boga Ojca (krzyż nowszy).

Chrzcielnica pierwotnie usytuowana symetrycznie do ambony, usunięta, zachowany zapleczek z baldachimem, w zwieńczeniu, którego glob ziemski z rzeźbą Chrystusa Salwatora.

Otoczenie kościoła: kościół otoczony murem ceglano-kamiennym z trzema bramkami. Na dawnym cmentarzu przykościelnym kapliczka połączona z amboną oraz kostnica, wzniesiona w II poł. XIX w.

5.2.4. Zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego:

Nr rejestru B/336/1-53 z dnia 10.XII.1992 r. – Zabytkowe wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Św. Piotra i Pawła w Konarzynach gm. Konarzyny wg. załącznika do decyzji PSOZ-V-5333/10/92 z dnia 10.XII.1992 r. :

1. Ołtarz główny,
2. Obraz „Matka Boska Częstochowska”
3. Obraz „Nawrócenie Św. Pawła”,
4. Rzeźba „Św. Stanisława Bp”,
5. Rzeźba „ Św. Wojciecha Bp”,

6. Tabernakulum,
7. Ołtarz boczny „Św. Józefa”,
8. Obraz „Św. Józef”,
9. Obraz „Św. Rocha”,
10. Ołtarz boczny „Św. Antoniego”,
11. Obraz „Wizja Św. Antoniego” ,
12. Obraz „Św. Alfons”,
13. Ołtarz boczny „Chrystusa Miłosiernego”,
14. Rzeźba „Archanioł Michał”,
15. Rzeźba „Archanioł Uriel”,
16. Ołtarz boczny „Św. Jana Nepomucena”,
17. Obraz „Św. Jana Nepomucena”,
18. Obraz „Św. Urbana”,
19. Ambona,
20. Rzeźba „Bóg Ojciec”,
21. Chrzcielnica,
22. Kropielnica,
23. Szafa,
24. Szafka ścienna,
25. Feretron z obrazami: „Matka boska z Dzieciątkiem” i „Św. Józef z Dzieciątkiem”,
26. Feretron z obrazami: „Ukrzyżowanie „Cudowne rozmnożenie chleba”
27. Chorągiew z obrazami: „Matka Boska” i „Św. Michał Archanioł”, ok. XVIII w.,
28. Rzeźba – krucyfiks procesyjny,
29. Rzeźba – krucyfiks,
30. Rzeźba – krucyfiks z belką łuku tęczowego,
31. Rzeźba – krucyfiks,
32. Rzeźba „Chrystus Zmartwychwstały”,
33. Dwie rzeźby: „Chrystus” ze sceny „Cudowne rozmnożenie chleba”,
34. Epitafium proboszcza Augustyna Wyczechowskiego,
35. Malowidło na stropie ze scenami: „Wręczenie kluczy Św. Piotrowi”, „Wniebowstąpienie NP. Marii”, „ Św. Ambroży”, „Św. Hieronim”, „Św. Grzegorz”, „Św. Augustyn”,
36. Obraz „Matka Boska Częstochowska”,
37. Obraz „Św. Michał Archanioł”,
38. Obraz „Cudowne rozmnożenie chleba”,
39. Obraz „Św. Jan Nepomucen”,
40. Obraz „Św. Maria Magdalena”,
41. Monstrancja,
42. Kielich sakralny z pateną,
43. Pacyfikał,
44. Krucyfiks ołtarzowy,
45. Krucyfiks ołtarzowy,
46. Świecznik kryształowy,
47. Misa chrzcielna,
48. Tacka,
49. Ampułka,
50. Dzwon, wyk. Wittwerck, Gdańsk, 1
51. Dzwon,
52. Kolumna ornatu,

5.2.5. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Konarzyny:

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gmina Konarzyny prowadzi gminną ewidencję zabytków, do której wpisano zabytki wytypowane do ochrony przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ze względu na metrykę, wartości historyczne, artystyczne lub stylowe. Ponadto posiadana w Urzędzie Gminy Konarzyny dokumentacja pozwala zakwalifikować obiekty zabytkowe do ochrony, mimo że nie są wpisane do rejestru zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Konarzyny złożona z 42 kart adresowych została pozytywnie zaopiniowana przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dnia 9 sierpnia 2013 r. nr sprawy RD.5140.127.2013.DH[WEŻ.52-3].

Wykaz zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Konarzyny:

LP	POWIAT	GINA	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	DATA	nr działki	nr karty
1	Chojnicki	Konarzyny	Ciecholewy			cmentarz ewangelicki	pocz. XIX w.	543	1
2	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki		12	dwór w zespole dworsko parkowym z folwarkiem	XIX-pocz.XX	517/1	30
3	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki			park w zespole dworsko parkowym	XIX - pocz. XX	517/5	29
4	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki		11	dom mieszkalny dla pracowników folwarcznych	pocz.XX w.	517/3	28
5	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki			gołębnik w zespole dworsko parkowym	XX w.	517/1	4
6	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki			budynki gospodarcze w zespole dworsko parkowym z folwarkiem	XX w.	517/16	3
7	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki		5	dom	pocz. XX	503	27
8	Chojnicki	Konarzyny	Konarzynki		7	dom	pocz. XX	505	2
9	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Pl.Ks.Ott o Konrada	1	budynek mieszkalny przy ul Lotniczej	pocz. XX	167	33

10	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Lotnicza	bn	budynek gospodarczy przy domu nr 1, PL. Ks.Otto Konrada	pocz. XX	167	6
11	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Szeroka	16	dom	1 ćw. XX	256	8
12	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Szeroka	8	dom	1916	221/7	43
13	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Szeroka	2 (d.76)	chałupa	2 poł. XIX	224/2	7
14	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Szeroka	2/A	kościół paraf. pw. św. Piotra i Pawła	1731-44	235	5
15	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Rzemieślnicza		cmentarz katolicki	poł. XIX w.	459	32
16	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Parkowa	16	park	XIX w.	45/13	9
17	Chojnicki	Konarzyny	Konarzyny	Parkowa	16	dwór	2 poł. XIX/p. XX	45/12	31
18	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		18	dom	XIX w.	141	36
19	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 20	chałupa oraz zagroda	1910	146/4	10
20	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 22	chałupa	poł. XIX	147	35
21	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 27	chałupa	1919	155	34
22	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 27	stodoła	1920	155	12
23	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 27	budynek inwentarski	pocz. XX	155	11
24	Chojnicki	Konarzyny	Nierostowo		nr 27	budynek gospodarczy	1900	155	37
25	Chojnicki	Konarzyny	Parszczenica		1 (d.nr 2)	chałupa	2 poł. XIX	363	13
26	Chojnicki	Konarzyny	Parszczenica			kapliczka z figurą MB przy domu nr 4		367/2	39
27	Chojnicki	Konarzyny	Zielona Huta		23	dom	pocz. XX	202	41
28	Chojnicki	Konarzyny	Żychce			cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	119	42
29	Chojnicki	Konarzyny	Żychce			park z bramą wjazdową- z zespołu dworsko-parkowego z folwarkiem	XIX	121/8	15
30	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		3	zagroda	1 poł. XX	148/1	14
31	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		6	zagrody osadnicze	1937	141	21
32	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		7	zagrody osadnicze	1937	142	16
33	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		9	zagrody osadnicze	1937	144	22

34	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		10	zagrody osadnicze	1937	145	17
35	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		17	zagrody osadnicze	1937	16	18
36	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		18	zagrody osadnicze	1937	17	24
37	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		20	zagrody osadnicze	1937	19	19
38	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		21	zagrody osadnicze	1937	9	25
39	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		23	zagrody osadnicze	1937	11	20
40	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		24	zagrody osadnicze	1937	12	26
41	Chojnicki	Konarzyny	Żychckie Osady		16	zagrody osadnicze	1937	15	23
42	Chojnicki	Konarzyny	Parszczenica			krzyż		369	40

5.2.6. Wojewódzka Ewidencja Zabytków Archeologicznych:

L.p.	Nr ewid. AZP	Miejscowość/ nr stanowiska w miejscowości	Funkcja, chronologia, kultura archeologiczna	Uwagi
1	AZP 21-31/1	Nierostowo/2	obozowisko mezolityczne/neolityczne, osada z przełomu neolitu i epoki brązu	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru
2	AZP 21-31/3	Kielpin-Binduga/1	obozowisko mezolityczno - neolityczne, osada schyłkowe neolityczna i wczesnobrązowa	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru
3	AZP 21-32/30	Żychce-Kępina/4	obozowisko mezolityczne, osada z schyłkowego neolitu, kultury łużyckiej, pomorskiej i nowożytna	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru
4	AZP 21-32/31	Żychce-Kępina/5	osada kultur: łużyckiej, pomorskiej, wielbarskiej i nowożytna, cmentarzysko kultury wielbarskiej	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru

5	AZP 32/32	21-	Żychce-Mała Kempina/6	osada kultur: łużyckiej, pomorskiej, wielbarskiej i nowożytna	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru
6	AZP 32/48	21-	Jonki/2	osada kultur: łużyckiej, pomorskiej i nowożytna	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru
7	AZP 32/50	23-	Konarzyny/7	osada wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczny ślad osadniczy, punkt osadniczy kultury łużyckiej	szczegółowa inwentaryzacja; postulowany wpis do rejestru

L.p.	Nr ewid. AZP	Miejscowość/ nr stanowiska w miejscowości	Funkcja, chronologia, kultura archeologiczna
1	2	3	4
8	AZP 21-31/4	Kielpin-Binduga/2	nowożytny ślad osadniczy
9	AZP 21-31/5	Kielpin-Binduga/3	nowożytny ślad osadniczy
10	AZP 21-31/6	Kielpin-Binduga/4	nowożytny ślad osadniczy
11	AZP 21-32/1	Nierostowo-Zielona Chocina/1	nowożytna huta szkła
12	AZP 21-32/2	Nierostowo-Zielona Chocina/3	zagroda nowożytna
13	AZP 21-32/3	Nierostowo-Zielona Chocina/4	zagroda nowożytna
14	AZP 21-32/4	Nierostowo-Zielona Chocina/5	późnośredn. ślad osadniczy; osada nowożytna
15	AZP 21-32/5	Nierostowo-Zielona Chocina/6	nowożytny punkt osadniczy
16	AZP 21-32/6	Nierostowo-Zielona Chocina/7	nowożytny ślad osadniczy
17	AZP 21-32/7	Nierostowo-Zielona Chocina/8	ślad osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
18	AZP 21-32/8	Nierostowo-Zielona Chocina/9	nowożytny punkt osadniczy
19	AZP 21-32/9	Nierostowo-Zielona Chocina/10	nowożytny ślad osadniczy
20	AZP 21-32/10	Nierostowo-Zielona Chocina/11	nowożytny ślad osadniczy
21	AZP 21-32/11	Nierostowo-Zielona Chocina/12	nowożytny ślad osadniczy
23	AZP 21-32/12	Nierostowo-Zielona Chocina/13	nowożytny punkt osadniczy
24	AZP 21-32/13	Nierostowo-Zielona Chocina/14	nowożytny punkt osadniczy
25	AZP 21-32/14	Nierostowo-Zielona Chocina/15	nowożytny ślad osadniczy

26	AZP 21-32/15	Nierostowo-Zielona Chocina/16	ślady osadnicze: kultury wielbarskiej i nowożytny
27	AZP 21-32/16	Nierostowo/17	wczesnośredniowieczny ślad osadniczy
28	AZP 21-32/17	Nierostowo/18	wczesnośredniowieczny punkt osadniczy; nowożytny ślad osadniczy
29	AZP 21-32/18	Nierostowo/19	nowożytny ślad osadniczy
30	AZP 21-32/19	Nierostowo/20	nowożytny punkt osadniczy
31	AZP 21-32/20	Nierostowo/21	nowożytny ślad osadniczy
32	AZP 21-32/21	Nierostowo/22	pradziejowy ślad osadniczy
33	AZP 21-32/22	Nierostowo/23	punkt osadniczy: schyłkowy neolit/wczesna epoka brązu
34	AZP 21-32/23	Nierostowo/24	pradziejowy ślad osadniczy
35	AZP 21-32/24	Nierostowo/25	nowożytny ślad osadniczy
36	AZP 21-32/25	Nierostowo/26	ślad osadniczy kultury pucharów lejkowatych
37	AZP 21-32/26	Nierostowo/27	ślady osadnicze: epoka kamienia, pradzieje, wczesne średniowiecze i okres nowożytny
38	AZP 21-32/27	Żychce-Kępina/1	ślady osadnicze: kultury łużyckiej/pomorskiej, wielbarskiej i nowożytny
39	AZP 21-32/28	Żychce/2	ślady osadnicze z epoki kamienia i nowożytny
40	AZP 21-32/29	Żychce-Kępina/3	ślady osadnicze z epoki kamienia, kultury wielbarskiej i nowożytny
41	AZP 21-32/33	Żychce-Mała Kampina/7	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej
42	AZP 21-32/34	Żychce-Mała Kampina/8	ślad osadniczy kultur łużyckiej/pomorskiej
43	AZP 21-32/35	Żychce-Mała Kampina/7	osada kultur: łużyckiej, pomorskiej i wielbarskiej
44	AZP 21-32/36	Żychce-Mała Kampina/10	osada kultur: łużyckiej, pomorskiej, wielbarskiej i nowożytna
45	AZP 21-32/37	Żychce-Mała Kampina/11	ślad osadniczy z epoki kamienia, osada ludności kultur: łużyckiej, pomorskiej, wielbarskiej i nowożytna
46	AZP 21-32/38	Żychce-Mała Kampina/12	osada ludności kultur: łużyckiej, pomorskiej i wielbarskiej
47	AZP 21-32/39	Żychce-Mała Kampina/13	osada ludności kultur: łużyckiej, pomorskiej i wielbarskiej

48	AZP 21-32/40	Żychce-Mała Kampina/14	ślad osadniczy z pradziejów, kultury wielbarskiej i nowożytny
49	AZP 21-32/41	Żychce-Mała Kampina/15	ślad osadniczy ze schyłkowego neolitu/wczesnej epoki brązu, osada ludności kultur: łużyckiej, pomorskiej, wielbarskiej i nowożytna
50	AZP 21-32/42	Żychce-Mała Kampina/16	ślad osadniczy kultury wielbarskiej
51	AZP 21-32/43	Żychce-Mała Kampina/17	ślad osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej, wielbarskiej i nowożytny
52	AZP 21-32/44	Żychce-Mała Kampina/18	pradziejowy ślad osadniczy
53	AZP 21-32/45	Żychce-Mała Kampina/19	ślad osadniczy kultury wielbarskiej
54	AZP 21-32/46	Żychce-Popielewo/20	ślad osadniczy kultury wielbarskiej
55	AZP 21-32/47	Jonki/1	ślad osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
56	AZP 21-32/49	Jonki/3	ślad osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
57	AZP 21-32/50	Dzięgiel/1	wczesnośredniowieczny i nowożytny ślad osadniczy
58	AZP 21-32/51	Dzięgiel/2	punkt osadniczy kultury pomorskiej, nowożytny ślad osadniczy
59	AZP 21-32/52	Dzięgiel/3	nowożytny punkt osadniczy
60	AZP 21-32/53	Dzięgiel/4	nowożytny punkt osadniczy
61	AZP 21-32/54	Dzięgiel/5	pradziejowy ślad osadniczy
62	AZP 21-32/55	Dzięgiel/6	nowożytny ślad osadniczy
63	AZP 21-32/56	Dzięgiel/7	punkt osadniczy ze schyłkowego neolitu/wczesnej epoki brązu i okresu nowożytnego
64	AZP 21-32/57	Zielona Huta-Niepszczołąg/1	schyłkowoneolityczny i wczesno-brązowy ślad osadniczy
65	AZP 22-32/4	Żychce-Rowista/21	ślad osadniczy: wczesnośredniowieczny, nowożytny
66	AZP 22-32/5	Żychce/22	ślad osadniczy: pradziejowy, nowożytny
67	AZP 22-32/6	Żychce/23	ślad osadniczy: wczesnośredniowieczny, nowożytny
68	AZP 22-32/7	Żychce/24	nowożytny punkt osadniczy
69	AZP 22-32/8	Żychce/25	ślad osadniczy: pradziejowy, nowożytny

70	AZP 22-32/9	Żychce/26	śląd osadniczy: późnośredniowieczny, nowożytny
71	AZP 22-32/10	Żychce/27	śląd osadniczy: z epoki kamienia, wczesnośredniowieczny, nowożytny
72	AZP 22-32/11	Żychce/28	pradziejowy ślad osadniczy, nowożytny punkt osadniczy
73	AZP 22-32/12	Żychce/29	śląd osadniczy: wczesnośredniowieczny, nowożytny
74	AZP 22-32/13	Żychce/30	śląd osadniczy: kultury łużyckiej , nowożytny
75	AZP 22-32/14	Żychce/31	nowożytny ślad osadniczy
76	AZP 22-32/15	Żychce/32	wczesnośredniowieczny ślad osadniczy, nowożytny punkt osadniczy
77	AZP 22-32/16	Żychce/33	pradziejowy ślad osadniczy, nowożytny punkt osadniczy
78	AZP 22-32/17	Żychce/34	nowożytny ślad osadniczy, punkt osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej
79	AZP 22-32/18	Żychce/35	śląd osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej
80	AZP 22-32/19	Żychce/36	śląd osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej i wielbarskiej
81	AZP 22-32/20	Konarzyny/3	cmentarzysko kultury pomorskiej
82	AZP 22-32/21	Konarzyny/4	cmentarzysko kultury wielbarskiej
83	AZP 22-32/22	Konarzyny-Zielona Huta/1	nowożytna huta szkła
84	AZP 22-32/23	Konarzyny-Zielona Huta/2	nowożytna huta szkła
85	AZP 22-32/24	Konarzyny-Zielona Huta/5	osada kultury łużyckiej/pomorskiej
86	AZP 22-32/25	Konarzyny-Zielona Huta/6	ślady osadnicze z okresu mezolitu/neolitu i schyłkowego neolitu/wczesnej epoki brązu, punkt osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej
87	AZP 22-32/26	Konarzyny-Zielona Huta/7	śląd osadniczy ze schyłkowego neolitu, punkt osadniczy kultury łużyckiej/pomorskiej
88	AZP 22-32/27	Konarzyny/8	nowożytny punkt osadniczy
89	AZP 22-32/28	Konarzyny/9	nowożytny ślad osadniczy
90	AZP 22-32/29	Konarzyny/10	śląd osadniczy: pradziejowy, nowożytny
91	AZP 22-32/30	Konarzyny/11	nowożytny punkt osadniczy
92	AZP 22-32/31	Konarzyny/12	śląd osadniczy kultury wielbarskiej

93	AZP 22-32/32	Konarzyny/13	śląd osadniczy ze schyłkowego neolitu/wczesnej epoki brązu
94	AZP 22-32/33	Konarzyny/14	osada nowożytna
95	AZP 22-32/34	Konarzyny/15	nowożytny punkt osadniczy
96	AZP 22-32/35	Konarzyny/16	śląd osadniczy: pradziejowy, nowożytny
97	AZP 23-32/5	Korne*/5	osada wczesnośredniowieczna
98	AZP 23-32/6	Korne*/6	<i>(stanowisko nie zweryfikowane podczas badań AZP w kwietniu 1990)</i>
99	AZP 23-32/11	Korne*/11	mezolityczny śląd osadniczy, wczesnośredniowieczny punkt osadniczy
100	AZP 23-32/12	Korne*/12	pradziejowy śląd osadniczy
101	AZP 23-32/13	Korne*/13	późnośredniowieczny śląd osadniczy
102	AZP 23-32/14	Korne*/14	późnośredniowieczny śląd osadniczy
103	AZP 23-32/44	Konarzyny/1	śląd osadniczy z późnego średniowiecza
104	AZP 23-32/45	Konarzyny/2	śląd osadniczy z epoki kamienia
105	AZP 23-32/46	Konarzyny/3	śląd osadniczy z epoki kamienia, osada wczesnośredniowieczna
106	AZP 22-32/47	Konarzyny/4	punkt osadniczy z okresu wczesnego średniowiecza
107	AZP 22-32/48	Konarzyny/5	śląd osadniczy z epoki kamienia, osada późnośredniowieczna
108	AZP 22-32/49	Konarzyny/6	późnośredniowieczny punkt osadniczy
109	AZP 22-32/51	Konarzyny/8	śląd osadniczy: późnośredniowieczny i kultury łużyckiej
110	AZP 22-32/52	Konarzyny/9	późnośredniowieczny punkt osadniczy
111	AZP 23-32/53	Konarzyny/10	śląd osadniczy z epoki kamienia, osada wczesnośredniowieczna
112	AZP 23-32/54	Konarzyny/11	osada wczesnośredniowieczna
113	AZP 23-32/55	Konarzyny/12	Śląd osadniczy z epoki kamienia
114	AZP 23-32/56	Konarzyny	cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich
115	AZP 23-32/57	Konarzyny	cmentarzysko kultury pomorskiej
116	AZP 23-32/58	Konarzyny	cmentarzysko kultury pomorskiej
117	AZP 23-32/59	Ciecholewy/4	cmentarzysko kultury pomorskiej

118	AZP 23-32/60	Ciecholewy/5	ślad osadniczy z epoki kamienia i kultury łużyckiej/ pomorskiej
119	AZP 23-32/61	Ciecholewy/6	nowożytny ślad osadniczy
120	AZP 23-32/62	Ciecholewy/7	ślad osadniczy: pradziejowy i wczesnośredniowieczny
121	AZP 23-32/63	Ciecholewy/8	późnośredniowieczny ślad osadniczy
122	AZP 23-32/64	Ciecholewy/9	pradziejowy ślad osadniczy
123	AZP 23-32/65	Ciecholewy/10	pradziejowy ślad osadniczy
124	AZP 23-32/66	Ciecholewy/11	ślad osadniczy: późnośredniowieczny i nowożytny
125	AZP 23-32/67	Ciecholewy/12	osada wczesnośredniowieczna
126	AZP 23-32/68	Ciecholewy/13	późnośredniowieczny ślad osadniczy
127	AZP 23-32/69	Ciecholewy/14	osada wczesno-/późnośredniowieczna
128	AZP 23-32/70	Ciecholewy/15	nowożytny ślad osadniczy
129	AZP 23-32/71	Ciecholewy/16	późnośredniowieczny punkt osadniczy
130	AZP 23-32/72	Ciecholewy/17	późnośredniowieczny punkt osadniczy
131	AZP 23-32/73	Ciecholewy/18	późnośredniowieczny punkt osadniczy
132	AZP 23-32/74	Ciecholewy/19	późnośredniowieczny punkt osadniczy
133	AZP 23-32/75	Ciecholewy/20	osada ludności kultury pomorskiej
134	AZP 23-32/76	Ciecholewy/1	osada wczesnośredniowieczna
135	AZP 23-32/77	Ciecholewy/2	wczesnośredniowieczny punkt osadniczy
136	AZP 23-32/78	Ciecholewy/3	grodzisko wczesnośredniowieczne
137	AZP 23-32/79		cmentarzysko kultury amfor kulistych
138	AZP 23-32/80		cmentarzysko kultury pomorskiej
139	AZP 20-33/39	Parszczenica/1	ślad osadniczy: wczesnośredniowieczny i nowożytny
140	AZP 20-33/40	Parszczenica/2	osada nowożytna
141	AZP 20-33/41	Parszczenica/3	ślad osadniczy: późnośredniowieczny i nowożytny
142	AZP 20-33/42	Parszczenica/4	nowożytny punkt osadniczy
143	AZP 20-33/43	Parszczenica/5	ślad osadniczy: pradziejowy i wczesnośredniowieczny, osada nowożytna

*Sąpolno – karty ewidencji stanowiska archeologicznego sprzed aktualnego podziału administracyjnego

5.2.7. Pomniki przyrody:

- „Dąb Czesława Wycecha” o obwodzie w napierśnicy 550 cm rosnący na cmentarzu przy kościele parafialnym p.w. Św. Piotra i Pawła w Konarzynach, działka nr 235. Szacowany wiek ok. 600 lat.
- Grupa 11 sosen rosnących na skarpie przy południowo – wschodnim skraju Jeziora Boryń Wielki w pobliżu osady leśnej Mała Parszczenica na terenie leśnictwa Zielona Chocina, Nadleśnictwo Osusznicza.
- Dąb szypułkowy o obwodzie pnia 471 cm i wysokości 26 m, rosnący na terenie nieruchomości 517/5, obręb Konarzyny (Uchwała Rady Gminy w Konarzynach nr IV/44/2019).
- Lipa drobnolistna o obwodzie pnia 394 cm i wysokości ok. 32 m, rosnąca na terenie nieruchomości 517/5, obręb Konarzyny (Uchwała Rady Gminy w Konarzynach nr IV/44/2019).

5.2.8. Wykaz zabytków w zbiorach izby regionalnej:

W obiekcie przedmioty pochodzące z pobliskiego terenu w tym ekspozycja starych narzędzi rolniczych, wyposażenia domu, zdjęcia historyczne, kroniki z przełomu XIX, XX w., komoda, lampa naftowa, radio, maszyna do pisania, świeczniki, fisharmonia, kołowrotek, szafa, krzyż, lichtarze, meble (szafa, komody, łóżko), waga, maszyna do szycia, pojemnik na szczotki, żelazko, krzesła, stół, naczynie do palenia zboża na kawę, garnki kamienne i dzbanek, dzbanek do mleka, gofrownica, centryfuga, młynek, waga, magiel, koponka, magiel, krosno, kołowrotek, nożyce do strzyżenia owiec, strugi, cep, łyżwy, obraz z I Komunii Św., 1901r.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Konarzyny. Analiza szans i zagrożeń

Analiza szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron wynikająca z oceny stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony oraz realizowanej przez gminę Konarzyny polityki rozwoju przestrzennego i społeczno - gospodarczego przedstawia się następująco:

- uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym oraz w programach prorozwojowych Gminy,
- wysoka aktywność mieszkańców w zakresie kultury,
- walory krajobrazowe i przestrzenne Gminy,
- tradycje Gminy jako miejscowości letniskowej i związane z weekendowym ruchem turystycznym,
- potencjał turystyczno-rekreacyjny: ścieżki przyrodnicze, szlaki piesze i rowerowe, elementy infrastruktury turystycznej oraz baza usług turystycznych.

Słabe strony:

- mała ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- zły stan zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Konarzyny,
- liczna grupa zabytków drewnianych wymagających dużego nakładu na prace konserwatorskie, restauratorskie i remontowe (np. Żychce – zagrody osadnicze – osadnictwo tzw. „Poniatowskie”),
- brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją istniejących obiektów zabytkowych,
- niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców,
- niewystarczające dofinansowanie do projektów dotyczących remontów, konserwacji zabytków, w tym dla prywatnych właścicieli,
- brak lub niska wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych,
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów.

Szanse:

- współfinansowanie z budżetu Gminy prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych,
- rozwój współczesnej sztuki ludowej opartej na tradycji, podtrzymanie obrzędowości ludowej i ochrona ginących zawodów,
- korzystne tendencje i prognozy w zakresie rozwoju turystyki kulturowej,
- wykorzystanie znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jako ważnego elementu promocji Gminy Konarzyny,
- stworzenie warunków do wykorzystania zasobu dziedzictwa materialnego na potrzeby funkcji kulturalnych i edukacyjnych,
- rozszerzenie współpracy międzyregionalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie doświadczeń międzynarodowych,
- wysoka aktywność i doświadczenie władz w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych,
- wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie,
- stworzenie i promocja lokalnych wzorców architektonicznych nawiązujących do tradycji miejsca,
- aktywny udział stowarzyszeń i instytucji kultury w kultywowaniu i zachowaniu lokalnego dziedzictwa,
- wykorzystanie zasobu zabytków archeologicznych celem budowania nowych atrakcji turystycznych gminy.

Zagrożenia:

- dewaloryzacja krajobrazu kulturowego, szczególnie tradycyjnego osadnictwa wiejskiego przez niekontrolowany proces wprowadzania nowej zabudowy lub wymianę starej na nową o obcych formach, odkształceniach,
- niewłaściwe regulacje prawne umożliwiające niekontrolowaną urbanizację na obszarach cennych krajobrazowo skutkującą zagrożeniem krajobrazu kulturowego,

- postępująca degradacja obiektów zabytkowych wskutek nadmiernej eksploatacji oraz niedostosowania sposobu użytkowania do charakteru zabytku,
- dewastacje, kradzieże, podpalenia obiektów zabytkowych,
- ekspansja inwestycyjna w historyczne układy urbanistyczne wsi,
- brak odpowiednich przepisów pobudzających sponsorowanie kultury i ochrony zabytków,
- traktowanie konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego, jako problemu ograniczającego swobodę dysponowania własnością prywatną i publiczną,
- niewystarczająca współpraca państwa i samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego.

7. Założenia programowe :

Priorytety, kierunki i zadania programu opieki:

Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań:

[Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania](#)

Zadania:

- Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych (w ramach opracowanego planu remontów)
- Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na przywrócenie wartości użytkowych i ekspozycyjnych zabytków
- Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji
- Dbanie o stan i porządek przy starych cmentarzach z obszaru gminy i nieczynnych cmentarzy w Ciecholewach i Żychcach
- Inwentaryzacja zabytkowych nagrobków
- Konserwacja zabytkowych nagrobków
- Zwiększenie dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych
- Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom)
- Znakowanie zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Konarzyny
- Ewidencjonowanie zabytków ruchomych
- Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w gminie Konarzyny

- Pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu środków zewnętrznych na odnowę zabytków
 - Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Konarzyny przez wpisanie do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego cennych zabytków (wytypowane obiekty):
- Dwór w zespole dworsko parkowym z folwarkiem i zabytkowym parkiem z poł. XIX w. w Konarzynkach:

- Dwór w zespole dworsko parkowym z II poł. XIX w. w Konarzynkach ul. Parkowa 16:

- Cmentarz Parafialny w Konarzynach:

- Izba Regionalna z II poł. XIX w. ul. Szeroka 2 Konarzyny:

➤ Chałupa z poł. XIX w., Nierostowo nr 18:

- Chałupa z poł. XIX w., Parszczenica nr 1:

Kierunek działań:

Podjęmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne

Zadania:

- Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów, reklam na obiektach zabytkowych i w strefie archeologiczno-konserwatorskiej gminy Konarzyny
- Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy(Żychce, Ciecholewy), dawnych parkach dworskich (parki przy dworach w Konarzynach i Konarzynkach)
- Opracowanie projektu rewaloryzacji oraz realizacja (w nawiązaniu do historycznych) nawierzchni ulic i ciągów pieszych w obrębie stref ochrony konserwatorskiej
- Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy

Kierunek działań:

Podjęmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Zadania:

- Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną
- Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną i tradycyjnym rzemiosłem
- Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów
- Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, wycieczki itp.) oparte na miejscowych tradycjach

- Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp.

Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań:

[Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego](#)

Zadania:

- Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy
- Wdrażanie zapisów planów rozwoju lokalnego gminy, programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego)
- Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)
- Walka z samowolami budowlanymi
- Ochrona panoram oraz przedpola widokowych wsi i miast o wartościach kulturowych

Kierunek działań:

[Ochrona układów zabytkowych i stref ochrony konserwatorskiej na obszarach gminy Konarzyń](#)

Zadania:

- Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez:
 - ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy,
 - wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy
 - wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk

Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Kierunek działań:

[Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy](#)

Zadania:

- Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy
- Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego

- Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań:

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zadania:

- Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych
- Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa w gminie
- Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
- Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo
- Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego
- Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych)
- Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontownia obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi
- Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć

Kierunek działań:

Monitoring obiektów zabytkowych

Zadania:

- Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno – konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych
- Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków

Kierunek działań:

Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego

Zadania:

- Opracowanie szlaków turystycznych (np. obiektów zabytkowych, pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
- Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
- Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy

8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno ekonomicznych i finansów publicznych.

8.1. Instrumenty prawne:

- Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- Wnoskowanie o wpis do rejestru zabytków
- Wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

8.2. Instrumenty finansowe:

- Finansowanie instytucji kultury
- W miarę możliwości budżetowych finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich i robót budowlanych
- Aplikowanie o dofinansowanie z funduszy europejskich na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami

8.3 Instrumenty koordynacji:

- Poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego
- Współpraca z Kościołami w zakresie wykonywania prac remontowo-restauratorskich przy zabytkowych obiektach sakralnych

8.4 Instrumenty społeczne:

- Działania edukacyjne, promocyjne
- Współdziałanie z organizacjami społecznymi
- Pozyskiwanie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

8.5 Instrumenty kontrolne:

- Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków
- Monitoring stanu technicznego zabytków

9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami art. 87 ust. 5 zobowiązuje wójta gminy Konarzyny do sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, który przedstawia radzie gminy.

Przyjmuje się poniższe wskaźniki oceniające poziom realizacji Gminnego Programu opieki nad Zabytkami Gminy Konarzyny:

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

- Poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami (w %)
- Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów

- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Poziom objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (w %)
- Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)
- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych, tras związanych z obiektami zabytkowymi
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników)
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
- Liczba osób zwiedzających izbę regionalną itp.
- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego

10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Właściciele zabytków - osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, finansują prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. Działania te wchodzą w zakres sprawowanej przez właścicieli opieki i ochrony nad zabytkiem, polegającej w szczególności na zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami.

Właściciele mają prawo i możliwość pozyskiwania funduszy na dofinansowanie prac przy zabytkach ze źródeł publicznych krajowych (budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego), zagranicznych (fundusze Unii Europejskiej) oraz innych, w tym prywatnych (m.in. od osób fizycznych i prawnych, organizacji pozarządowych).

10.1 Źródła publiczne - krajowe:**a) budżet państwa:**

dofinansowanie prac na zasadach określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm. oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym

na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków Dz.U. z 2017 r. poz. 1674 z późn. zm., obejmujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, określone w art. 77 ww. ustawy:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych, albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizacja instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15 ustawy,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

W wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie wymienionych powyżej prac, do 100% w przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ww. ustawy:

- jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną, naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, z zastrzeżeniem, iż łączna kwota dotacji udzielonych ze źródeł publicznych nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac przy zabytku.

Źródła finansowania:

➤ **Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego:**

Narodowy Program Kultury *Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego* określony przez podprogramy, priorityty i działania, realizowane w corocznie ogłaszanych programach, szczegółowe informacje dostępne na stronie internetowej:

www.mkidn.gov.pl / Programy Ministra

instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Departament Ochrony Zabytków

Krakowskie Przedmieście 15/17,

00-071 Warszawa

Telefon: (22) 55 15 750

Fax: (22) 55 15 783

➤ **Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków:**

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, szczegółowe informacje dostępne na stronie internetowej: www.ochronazabytkow.gda.pl

instytucja zarządzająca:

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku

ul. Dyrekcyjna 2/4, 80-881 Gdańsk

tel. 58 301 62 67

fax. 58 301 62 68

b) budżety jednostek samorządu terytorialnego:

dofinansowanie (prac zaplanowanych do wykonania w roku udzielenia dotacji) na zasadach określonych w uchwałach podjętych przez te jednostki:

obejmujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, określone w art. 77 ww. ustawy w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac, do 100% w przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ww. ustawy,

➤ **Gmina Konarzyny:**

Regulamin w sprawie zasad udzielania na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, uchwała nr XXIII/175/2013 Rady Gminy Konarzyny z dnia 21 czerwca 2013 r.

Załącznik nr 1 do programu

Urząd Gminy Konarzyny

ul. Szkolna 7

89-607 Konarzyny

Tel. 59 833 10 08

Tel/fax. 59 833 10 11

www.bip.konarzyny.pl

Załącznik nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Konarzyny

10.2 Źródła publiczne – zagraniczne:

Fundusze Unii Europejskiej (fundusze strukturalne) związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe:

Program Infrastruktura i Środowisko

Program Infrastruktura i Środowisko wspiera przede wszystkim zabytki o dużym, ponadregionalnym znaczeniu, np. obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wspierane są tu duże projekty. Maksymalna wartość kosztów całkowitych może wynosić 5 mln euro, a w przypadku obiektów znajdujących się na liście UNESCO – 10 mln euro. Środki można przeznaczyć m.in. na konserwację, przebudowę obiektów zabytkowych oraz zachowanie ich otoczenia, a także ochronę zabytków ruchomych wraz z digitalizacją (ale tylko jako element większego projektu). O środki mogą się starać: instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Program Infrastruktura i Środowisko,
Działanie 8.1
<http://www.pois.gov.pl/>
<http://pois.mkidn.gov.pl>

Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

Programy regionalne finansują podobne działania, także dla projektów o mniejszym budżecie. W tym przypadku chodzi jednak w szczególności o wsparcie zabytków o charakterze regionalnym. Można uzyskać dofinansowanie na ratowanie, przywracanie wartości i ochronę charakterystycznych zabytków lub ich zespołów, także z uwzględnieniem ich otoczenia naturalnego. Wsparcie można uzyskać na prace w zakresie renowacji i modernizacji tych obiektów. Celem prac powinno być zachowanie dotychczasowych zadań obiektów zabytkowych, bądź nadanie im nowych funkcji, np. przez dostosowanie na cele kulturalne czy edukacyjne. Ważnym elementem projektu powinno być zapewnienie (o ile to możliwe) dostępu mieszkańców i turystów do zabytku. Kluczowe jest także dostosowanie go do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Działanie „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”

Więcej informacji:

<http://www.minrol.gov.pl/>

10.3 Źródła inne:

- **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** – dofinansowanie m.in. działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów podlegających ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w formie pożyczek, dotacji, dopłat do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych dla jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych, szczegółowe informacje dostępne na stronie internetowej:
e-mail: fundusz@wfos.gdansk.pl

instytucja zarządzająca:

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku
ul. Rybaki Górne 8
80-861 Gdańsk,

11. Realizacja i finansowanie przez powiat zadań z zakresu ochrony zabytków

Cele określone w Programie Opieki nad Zabytkami gminy Konarzyny 2023-2026 będą osiągnięte poprzez:

- wspólne działania władz Gminy Konarzyny z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów,
- inicjatywy własne władz Gminy Konarzyny,
- stosowanie instrumentów finansowych m.in.: dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty itp.,
- funkcje programowe /programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.,
- inne działania stymulujące,
- współpracę ze szkołami (organizowanie zajęć i konkursów z zakresu ochrony zabytków) i miejscowymi placówkami kulturalnymi.

Załączniki:

1.Uchwała nr XXIII/175/2013 Rady Gminy Konarzyny z dnia 21 czerwca 2013 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Opracowano:
styczeń 2023
Jolanta Wielińska

Przewodniczący Rady Gminy
Karolina Pałubicka